

потік різнопланових досліджень стану і перспектив освіти людини нової епохи, ще більше вводить учасників освітнього процесу у відчай, а реформи науки і освіти дивують своїм потворним бюрократизмом.

Мова завжди була продуктом колективної творчості і тому у процесі вироблення загальної мови самоопису освіти є місце для кожного дослідника, хто здатний свідомо віднести до того, що, як, кому і чому він говорить.

В процесі формування філософією освіти своєї власної мови, ми більш ясніше будемо виражати свої думки стосовно освітніх проблем, а відповідно реально зможемо покращити стан освіти. Вдосконалення мови спілкування в освітньому полі людини допоможе нам відділити сенс від тонування, адже емоція як така часто породжує згубну амплітуду коливання маятника соціально-психологічних станів. Зокрема, саме тому вироблення соціальних консенсусів на західний манер потребує перш за все артикуляції фундаментальних прошарків емоцій, умонастроїв, адекватного вираження індивідуальних і соціальних інтересів, а це – складний і довгий шлях.

Н.Н. Сухова

ФИЛОСОФИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ПОИСКАХ ЯЗЫКА: УКРАИНСКИЙ КОНТЕКСТ

В статье осуществляется философский анализ результатов заимствования зарубежного опыта в отечественную систему образования.

N. Sukhova

PHILOSOPHY OF EDUCATION IN SEARCH OF LANGUAGES: UKRAINIAN CONTEXT

The article provided a philosophical analysis of the borrowings of foreign experience into the domestic education system.

УДК246:111.852 (045)

Л.І. Мокляк

ЕСТЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті аналізується естетична функція сакрального мистецтва, його місце та роль в умовах трансформації сучасного українського суспільства.

Вступ

Початок третього тисячоліття розпочався під суспільним, системним, глобальною економічною та духовною кризи, яка охопила сучасну людську цивілізацію. Криза цунамі накрило велетенською хвилею й Україну, яка щойно почала торувати власний самостійний шлях до спільноти цивілізованих країн. Руїнування засад радянського способу життя, наростаюче відчуття втрати стабільності, прогнозованості, гарантованості, захищеності існування як окремої людини, так і всієї спільноти загалом поглибили й радикально прискорили зміни всього буття українців.

Складність процесів перехідного періоду сучасної України з особливим драматичним напруженням проявляється в атмосфері духовного життя її народу. На руїнах звичних, десятиліттями сформованих ціннісних орієнтирів, світоглядних принципів відбувається складний, сповнений суперечливих колізій процес пошуку, народження, становлення нових.

Суспільство напружено шукає нову національну ідею, яка б слугувала стрижнем, фундаментальною основою, об'єднавчою силою, спираючись на яку країна, її народ, її культура мали б змогу продовжи-

ти власну історичну долю, побудувати свій спільний дім і мати щасливе майбутнє.

У хорі пропозицій та міркувань, які лунають сьогодні з цього приводу, виділяються ті, хто вбачає таку основу в релігії і церкві. Як на рівні держави, так і суспільної свідомості ця думка оформлюється у гасло відродження релігії.

Список літератури

1. Базалук О. А. Філософія образования: формирование планетарно-космического типа личности / О. А. Базалук // Вісник Національного авіаційного університету. – Серія: Філософія, культурологія: Зб. наук. Праць. – К.: НАУ, 2009. – № 1 (9). – С. 5–9.
2. Кохановский В. П. Філософія методологія науки / В. П. Кохановский – Ростов-на-Дону: «Феникс», 1999. – 576 – с.
3. Ільїн В.В. Чи можливий постмодерністський гуманізм? В.В. Ільїн // Вісник Національного авіаційного університету. – Серія: Філософія, культурологія: Зб. наук. Праць. – К.: НАУ, 2008. – № 1 (7). – С. 5–9.
4. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета. www.strana-oz.ru/?numid=3&article=175
5. The Power of Knowledge – Europe's Great Universities. <http://www.ex.ua/70973607?r=1987>.
6. Французская система образования. <http://www.infrance.ru/education/systeme/systeme.html>

ти власну історичну долю, побудувати свій спільний дім і мати щасливе майбутнє.

У хорі пропозицій та міркувань, які лунають сьогодні з цього приводу, виділяються ті, хто вбачає таку основу в релігії і церкві. Як на рівні держави, так і суспільної свідомості ця думка оформлюється у гасло відродження релігії.

Одна справа сформулювати ідею, а інша – втілити її безпосередньо в життя. Слушну думку з цього приводу висловив російський філософ В.В. Бичков: «Форми і засоби деякого оживлення релігійності й навколо церковної діяльності в посткомуністичній Росії (чит. Україні), мали характер маньєристської екзальтації, неопітського ригоризму, який не відповідає духу сучасності, а іноді й суто комерційного чи політичного розрахунку, що свідчить про штучність цього процесу, хоча він виникає спонтанно з природної людської потреби в духовній поживі; й відповідно, в його несвоєчасності (запізненні як мінімум на три чверті століття)» [3, с.45].

Поділяючи думку філософа, підтримуючи його оцінку ситуації щодо християнства, яке в жодному разі не вичерпало себе як духовне ядро культури, а

скоріше є ще не пізнаним за дві тисячі років свого існування, ще до кінця не зрозумілим і не сприйнятим, не пережитим духовним надбанням людства. Науково-технічний прогрес спрямував людину на шлях задоволення матеріальних споживацьких потреб, а духовним потребам пропонується пігулка у вигляді масової культури, яка перетворює релігію у свідомості сучасника на забобони, атавізм, зовнішньо цікавий і красивий обряд, свято на якому гуртом і весело проходить час дозвілля.

1025-річчя хрещення Київської Русі, яке відзначається цього року, засвідчило, що ця подія не є ідеологічним заходом певних політичних сил, черговим святом, а несе в собі глибинний духовний смисл. Християнство утворило той культурний простір, на моральних засадах якого поступово склалася цілісна християнська культура, сформувалися демократичний устрій, мистецтво і науково-технічний прогрес. Наші предки понад тисячу років тому обрали цей шлях, як шлях який може і веде до Собору суспільного, державного, особистісного і духовного.

Постановка завдання

В історії українського народу релігія протягом тисячоліття виконувала роль світоглядного орієнтиру, який допомагав людині визначити власне місце в світі, підняти погляд до неба й серцем відчутти, сприйняти, осягнути й пережити єдність світів, духовно подолати конечність свого земного буття, відкрити себе для чогось нового, вищого, прекраснішого, досконалішого, що визначається в християнстві як Бог. « В основі релігії, – зазначає відомий релігієзнавець Г.Померанц, – такі переживання, які сьогодні важко пояснити, й переживання настільки напружені, що передати їх можна тільки метафорою». І далі продовжує свою думку, що «якщо слово Бог не викликає у вас нічого окрім здивування, замініть його словами «вічність», «цілісність», «сєнс життя». Є культури, які все пов'язують зі словом Бог; є інші, де вище слово – Брахман чи Дао. Для деяких філософів величним словом є Єдине. Незалежно від слів люди, відчуваючи тугу небуття, прагнуть вирватися з неї, щось зробити» [7, с.9].

Це «щось» виникає, твориться, оформлюється натхненною творчою діяльністю людини. Так формується священний, сакральний світ культури – світ міфів, обрядів, ритуалів, свят, таїнств, літургії, сакрального мистецтва.

Сакральне мистецтво – це та форма, через яку людина переживає не тільки релігійний досвід, а й усвідомлює свій глибинний духовний зв'язок з іншими людьми, своїм етносом, природою й пізнає саму себе, втілює в ньому найвищі прояви свого духу. Аналізуючи літургійне дійство, В.Н.Лазарєв підкреслював, що воно є «грандіозним художнім ансамблем, завдання якого полягало в тому, щоб одночасно дати естетичну насолоду й підносити душу віруючого до небес»[4, с.27].

Акцентуючи увагу на зазначеному вище завданні, у статті здійснюється спроба аналізу саме естетичної функції сакрального мистецтва, яке впродовж усієї історії було інтенцією релігійної свідомості. Потребує вирішення питання актуальності сакрального мистецтва для сучасного десакралізованого

світу сучасного українця: яке місце воно займає у сучасному культурному просторі України.

Означений об'єкт дослідження визначив і предмет дослідження – світ православного християнського мистецтва як релігійно-художнього ядра української культури.

Стан розробленості питання

У сучасній вітчизняній філософсько-естетичній думці проблемам сакрального мистецтва присвячено низку наукових праць. Це фундаментальне дослідження історії української ікони В. Степовика, монографії і статті таких дослідників, як С. Абрамович, В. Шелюто, О. Лещенко. Російську естетичну думку цього напрямку подано в працях В. Бичкова, О. Дугіна. Серед дослідників сакрального мистецтва XIX–XX ст. слід назвати таких, як Л. Успенський, П. Флоренський, Є.Трубецькой, В. Лазарєв, В. Могилевський, Т. Бурхардт.

Основна частина

Дослідження естетичного потенціалу сакрального мистецтва неможливе без з'ясування змісту поняття «сакральне» та «сакральне мистецтво».

Проблема сакрального набула актуальності, стала предметом дослідження в системі гуманітарного знання в XIX ст. Французький соціолог Е.Дюркгейм запропонував підхід, за яким сакральне – це знак поведінки, системне утворення, зі своєю власною специфічною природою. Мислитель розрізняв сакральне і профанне. Продовжив цей напрям дослідження М. Еліаде у праці «Сакральне і профанне».

Словник філософських термінів визначає сакральне як священне, святе світоглядну категорію, що позначає таку властивість, завдяки якій об'єкт якому вона притаманна, набуває виняткової значущості, вищої цінності, що вимагає побожного, шанобливого до нього ставлення [7, с. 483].

Сакральне позначає найважливіші характеристики сущого. Перш за все, онтологічно сакральне протистоїть буденному буттю і належить до вищого рівня реальності, абсолюту; по-друге, у гносеологічному плані, містить істинне знання, яке є незбагненим; по-третє, феноменологічно сакральне – це дивовижне, вражаюче; в аксіологічному контексті – сакральне є абсолютним, імперативним, глибоко шанованим.

У системі культури сакральне виконує важливу соціально-регулятивну функцію, орієнтуючи життя людини в світі найвищих духовних цінностей, окреслює координати буття, притаманні саме людині як істоті духовній.

Сакральне як найвища цінність, займаючи в ієрархії людських цінностей домінуюче положення, переживається як окремою особистістю, так і людською спільнотою й викликає у людини цілу гаму почуттів – прекрасного, піднесеного, любові, віри, шанування, благоговіння й тощо.

Ми не побачимо в природному світі істоти, окрім людини, яка б, стоячи на колінах, в стані душевного піднесення, вимовляла слова молитви. Сакральне, його переживання є суто специфічною ознакою світу людини.

Сакральне мистецтво – термін, який сьогодні вживають у багатьох значеннях. Терміном «сакральне» часто позначають стародавнє мистецтво, в

якому естетичні й художні функції ще не виділені з ритуальних, культових. Як засвідчують історико-культурні дослідження, починаючи з новітніх часів, сакральним почали називати мистецтво, твори якого поєднували в собі художню, дидактичну й культову функції. Головна функція такого мистецтва – бути об'єктом поклоніння, споглядання, шанування, молитви. Поза межами сакрального мистецтва залишаються художні твори, які є конфесіональними за задумом, спрямованістю, виконанням, але не входять у систему богослужіння.

Сучасна філософська та релігіознавча думка додержується думки, що до сакрального мистецтва належить те мистецтво, що увійшло в систему богослужіння і є одним із джерел релігійно-естетичних переживань широкого кола віруючих. Вже на етапі раннього християнства, ще в першому тисячолітті християнської ери простежується розподіл між релігійним мистецтвом, яке ілюструвало певні біблійні сюжети, і мистецтвом, яке несло і мало віронавчальний характер.

Т. Бурхардт, відомий дослідник сакрального мистецтва, підкреслює, що «мистецтво у власному розумінні слова не може називатися "сакральним" тільки на тій підставі, що його теми породжуються духовною істиною, його формальна мова також повинна свідчити про подібне джерело» [2, с. 17].

Духовна істина відкривається, засвідчується духовним баченням, що знаходить своє виявлення в особливій формальній мові, в особливій естетичній формі.

«Споглядання ікони – це не лише акт естетичного милування, хоча естетичні цінності в християнській культурі відіграють не останню роль, – зауважує дослідник церковного мистецтва С. Абрамович. – Споглядання ікони – це, насамперед, молитовний акт, у якому розуміння краси переходить у розуміння змісту краси, і в цьому процесі внутрішня людина зростає, а зовнішня применшується» [1, с. 85].

Твори сакрального мистецтва (храм, ікона, євхаристійні речі, піснеспів, літургійне дійство), їх естетичний потенціал неможливо відмежувати, відокремити, відділити від догматичного вчення церкви, з яким вони становлять єдине ціле, живий світ віри. Так само чисто богословський підхід не дасть повного уявлення про специфіку цього мистецтва, якщо не враховувати його художньої досконалості, естетичної виразності.

У «Повісті минулих літ» Нестор-літописець наводить слова послів великого князя Київського Володимира про захоплене піднесене враження, яке справив на них собор святої Софії в Константинополі, краса греко-візантійського обряду, чарівність мозаїк та ікон, їхнє духовне переживання було настільки глибоким, що вони не знали, де перебувають, – на землі чи на небі, й порадили князю прийняти «грецьку віру».

«Якщо культ є в уявленні візантійців головною ланкою, що пов'язує світ тутешній і світ потойбічний, – підкреслює В. Лазарєв, – мистецтво, оскільки воно входило до складу культу, покликане було виконувати ту саму функцію. Художній образ повинен був підносити думки віруючого до неба, зосереджуючи його увагу на спогляданні чистих ідей» [4, с. 28].

У процесі становлення християнського культу на долю сакрального мистецтва випала важлива духовно-практична функція, яка тільки й мала бути цим мистецтвом виконана – стати носієм особливої непотійної, духовно-почуттєвої (естетичної) інформації та виконувати важливу роль збудника, організатора емоційної установа на подальше сприйняття літургійного дійства. «Через образність, асоціації, – зазначає Д. Степовик, – Літургія засобами різних мистецтв (співом, поезією, ораторським мистецтвом, театралізованою дією, образотворчим і декоративним мистецтвом) розповідає вірним у храмі про здійснення величного Божого плану спасіння людства шляхом принесення в жертву Сина Божого – Ісуса Христа» [9, с.17]. Сакральне мистецтво виконувало своє завдання зі створення такої духовної атмосфери, яка надавала можливість учасникам цього дійства релігійно пережити події священної історії.

Починаючи з епохи середньовіччя богослужіння поступово відбувалося на двох рівнях: сакральному – для обраних, вузького кола духовенства, та дидактично-естетичному, для всіх мирян, які були присутні на службі. Для масового сприйняття складний літургійний досвід здійснювався й зводився до більш доступного й загальнозначущого – естетичного, де останній збігався з етичним і був носієм високomorальних цінностей. Античний принцип «калокагатії», єдності Добра і Краси, доповнювався новим змістом християнських цінностей – Віри, Надії і Любові та Святої Софії Премудрості Божої.

Сакральне мистецтво, яке склалося в культовому просторі православного християнства, являє собою унікальну художньо-естетичну систему, оригінальну й неповторну за своїми цілями й завданнями. Якщо античне греко-римське мистецтво тяжіло до наслідування, зображення матеріального світу, а західноєвропейське мистецтво постренесансної епохи відтворювало утаємничений світ людської душі й глибину життєвих переживань, то сакральне мистецтво, пов'язане з православним християнським культом, створювало за допомогою своїх зображально-виражальних засобів особливий реальний священний простір, опинившись у якому, людина повинна була одержати реальну можливість долучитися до невидимого світу вищої духовності, світу Абсолюту, духовно пережити цю зустріч.

Християнство – релігія Слова, й саме цим визнається специфіка церковного мистецтва. Мистецтво в Церкві розуміється як «служниця богослов'я», але це не применшує його значення. Зміст терміна «служити» — «діяти», щось «робити». Своєю специфічною художньою мовою церковне мистецтво виконує це завдання, відтворюючи в почуттєво-духовній естетичній формі світ Слова. «Церковне мистецтво, – наголошує Д. Степовик, – є складовою частиною богослов'я. Сам цей термін – «богослов'я» – містить у собі передусім поняття «слово»: богослов'я – це слово про Бога. Тут «слово» означає «наука», а не тільки вимовлене чи написане слово. В терміні «богослов'я» його друга частина – «слов'я» прирівнюється до грецького «логос» у значенні «вчення», «наука»... А «логос» далеко не обмежується тільки словесним ученням, а й включає в себе навчання віри, різнома-

нітними зображеннями, музикою, навіть символічними формами архітектури храмів» [9, с. 37].

Сакральне мистецтво відкриває вікно у духовний світ, світ невидимий, надприродний, ідеальний. Вдивляючись через це «вікно» в світ закритий людським природним відчуттям, вона, людина, відкриває своєдуховне бачення, відчуває й переживає зустріч із сакральним.

Сакральний простір створювався за допомогою різних видів мистецтва, які в цьому процесі являли собою єдність, синтез мистецтв, об'єднаних єдиною метою і завданням – здійснення богослужіння.

Стрижнем, конструктивною основою цього синтезу є естетичний принцип архітектурності, який здобув матеріально-художнє втілення у створенні особливого художнього простору – простору храму. «Ця архітектура є разом з тим і проповідь: вона сповіщає собою той новий життєвий стиль, який повинен прийти на зміну стилю звіриному, – писав Є.Трубецької. – Вона являє собою позитивну ідейну протилежність тому біологізму, який утверджує своє безмежне панування над нижчою природою і над людиною. Вона виражає собою той новий світовий порядок і лад, де припиняється кривава боротьба за існування й вся твар на чолі з людством збирається у храмі» [10, с. 25].

Традиційно у православ'ї храм набув значення центру духовного життя людини. Саме у храмі формувалася особлива естетично-релігійна атмосфера, яка сприймалася нашими предками як особливий світ-посередник між світом земного життя і світом вічного буття. Переступаючи поріг храму, людина з світу профанного вступала в світ сакральний. До організації храмового простору, його цілісності долучалися різні види мистецтва: декоративне і образотворче, музика, спів, театральне дійство та ін.

«Розписи храму, – писав Д. Лихачов, – охоплювали собою всю священну історію, були присвячені минулому, теперешньому, майбутньому (композиції Страшного суду, деїсус). Богослужіння, що здійснювалося в цьому храмі, включало у себе літературні, театральні, музичні й зображальні сторони, нагадуючи тим, хто молиться, про всю священну й церковну історію» [5, с. 39–40].

Храм це не зовнішнє об'єднання стін, стелі, куполу, архітектурних ліній, це жива цілісність, яка твориться Духом Софії, Віри, Надії й соборної Любові.

Цей вищий архітектурний задум зустрічі світу видимого і невидимого втілюється в мистецтві ікони. Д. Степовик підкреслює, що «церква в особі її святих отців особливо пильно приглядалася до віронавчальних творів мистецтва і поступово виділила їх в окрему групу. *Церква присвоїла малярським віронавчальним творам назву ікон*» [9, с. 38].

Слово «ікона» в перекладі з грецької означає «зображення», «портрет», «образ». Слово «ікона» багатозначне і стало здатним виразити найважливішу богословську ідею. Ікона – це не портрет, не зображення у звичному розумінні – це зображення і одночасно його мислений образ, образ і Першообраз, єдність яких розуміється у богослов'ї ікони як невидима, але реальна благодатна «присутність» в зображенні Божественної енергії оригіналу: в іконі святого – самого святого, у зображенні Богородиці –

Самої Пресвятої Діви, в іконі Христа – Самого Господа. В іконописному зображенні об'єдналися слово і образ, догмат і мистецтво, богослов'є і естетика. Ікону часто називають «живописним Євангелієм». Ікона містить у собі біблійне Слово, яке стає образом, яке живе в людській душі, викликає духовне зворушення, спонукає до внутрішнього споглядання йморальної саморефлексії. Ікона творить зв'язок між тим, що сприймають відчуття, змістом, який бачить наш розум, та духовним сенсом, який вловлює чисте серце. Ікона як і слово є засобом пізнання Бога, одним із шляхів об'єднання з ним.

Як справжнє вираження християнської віри, мистецтво іконопису спрямоване на відновлення істинного образу людини в її дійсній гідності, як творіння богоподібного. «Бог став людиною, щоб людина стала богом» – стверджує Святе письмо.

Аналізуючи роль сакрального мистецтва, сучасні дослідники зауважують його цілісність, підкреслюючи при цьому багатоаспектність його функцій: молитовну, символічну, дидактичну, богословську, пізнавальну, сакральньо-містичну, антропологічну і художньо-естетичну.

Сакральне мистецтво не є зовнішньою прикрасою богослужіння, його художнім обрамленням. Естетичний церковний образ є сутнісною складовою богослужіння, без нього обряд втрачає свою повноту і досконалість. «Ікона навчає не тільки богослов'я, а й естетики, – стверджує Д.Степовик. – Богословська, віронавчальна природа ікони невіддільна від її свідчення про красу Божого царства. Бо там, у ньому, “чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував був тим, хто любить Його” (Перше послання Св. Апостола Павла до Коринтян, 2:9)» [9, с. 44].

Посилаючись на слова – «благочинно», «благопристойно», «благородно», які найчастіше використовували отці церкви, описуючи систему богослужіння, Д.Степовик доходить висновку, що ці «слова означали досягнення вищого рівня естетики в Літургії, бо в сприйнятті вірними глибоко заторкується як логічне “раціо”, так і душевне “емоціо”» [9, с.37].

Критерієм сакрального мистецтва слугувала довершеність божественного, духовного світу, переданого в Слові і закріпленого у процесі художньо-культової практики іконографічного канону.

Канонічний образ, основою якого є принцип «неподобне подобне», вираження невимовного, зображення якого не можна зобразити, що фіксує подоби небесного архетипу, знаком-моделлю недосяжного для розуму духовного, Божественного світу. Спрямованість сакрального мистецтва на вираження вищих духовних цінностей визначило й формування його специфічної художньої мови – художнього символізму.

У творі сакрального мистецтва все сповнене глибокого змісту, хоча й прихованого, в ньому відсутні другорядні подробиці і деталі. Все спрямоване на естетичне сприйняття, на пробудження споглядання, збудження асоціативних розумових процесів, які зорієнтовані на пізнання архетипу. Споглядання творів сакрального мистецтва надає можливість безпосередньо побачити не тільки прямий, але й вищий смисл події, що зображується.

Художня досконалість творів сакрального мистецтва пробуджує в людині симфонію духовних почуттів та емоцій, долучає її до споглядання Божественної Краси.

Висновки

«З майстерно і канонічно розмальованим храмом не може зрівнятися жоден палац чи замок. У християнському храмі сконцентровані найвищі досягнення архітектурного і мистецького генія людства», – підкреслює Д. Степовик. [9, с. 43–44]. З цією думкою неможливо не погодитися. Це мистецтво, народжене у стародавніх часах становлення православної віри на нашій землі, належить не тільки минулому, але й сьогоденню. Ті острівці священного, які встояли під навалюю часу, війн, революцій, людської духовної сліпоти й глухоти, нагадують нам сьогодні, що в нашому житті має знайти своє місце священне, сакральне, інакше «тваринне» в людині дійсно остаточно здобуде перемогу.

Подвижник російської культури, академік Д. Лихачов писав про моральну екологію: «Екологію не можна обмежувати тільки завданнями збереження природного біологічного середовища. Для життя людини не менш важливим є середовище, створене культурою його предків й ним самим. Збереження культурного середовища – завдання не менш суттєве, ніж збереження навколишньої природи. Якщо природа

необхідна людині для її біологічного життя, то культурне середовище настільки ж є необхідним для її духовного, моральнісного життя, для її «духовної осілості», для її прихильності до рідних місць, для її моральної самодисципліни, соціальності» [6, с.50].

Список літератури

1. Абрамович С.Д. Церковне мистецтво: навч. Посібник / С.Д.Абрамович – К. : Кондор, 2005. – 206 с.
2. Бурхардт Т. Сакральное искусство Востока и Запада. Принципы и методы. Пер. с англ. Н.П. Локман / Т. Бурхардт–М. : Алетейя, 1999. – 216 с.
3. Бычков В.В. По поводу двухтысячелетия христианской культуры. Эстетический ракурс / В.В.Бычков–М.: Полигнозис №3, 1999. – с.38–48.
4. Лазарев В.Н. История византийской живописи: В 2-х Т. Т.1. /Лазарев В.Н. – М. : Искусство, 1947. – 455 с.
5. Лихачев Д.С. Поэтика древнерусской литературы / Д.С.Лихачев – М. : Наука, 1979. – 379 с.
6. Лихачев Д.С. Прошлое – будущему. Статьи и очерки / Д.С.Лихачев.Л.:Наука, 1985. – 576 с.
7. Померанц Г. Великие религии мира/Г.Померанц, З.Миркина – М. : Издательский Дом Междунар. ун-та в Москве, 2006. – 280 с.
8. Словарь философских терминов: под научн. ред. В. Г. Кузнецова. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 731 с.
9. Степовик Д. Мистецтво ікони: Рим, Візантія, Україна /Д.Степовик – К. : Наук. думка, 2008. – 466 с.
10. Трубецкой Е. Три очерка о русской иконе. Умозрение в красках. Два мира в древнерусской иконописи. Россия в ее иконе / Е.Трубецкой – М. : Инфо Арт, 1991. – 112 с.

Л.И.Мокляк

ЭСТЕТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ САКРАЛЬНОГО ИСКУССТВА
В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

В статье анализируется эстетическая функция сакрального искусства, его место и роль в условиях трансформации современного украинского общества.

L. Moklyak

THE AESTHETIC POTENTIAL OF SACRED ART IN TRANSFORMING THE MODERN UKRAINIAN SOCIETY

The article is devoted to researching the aesthetic function of the sacred art and its place and role in the conditions of modern Ukrainian society.

УДК 130.2(045)

Т.В. Новак

МІСЦЕ ІНТЕРАКЦІЇ У КОНТРАКУЛЬТУРНИХ ГРУПАХ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті здійснюється культурфiлософський аналіз місця iнтеракції у контракультурних групах в умовах глобалізації.

Вступ

Бурхливий розвиток суспільства з другої половини ХХ ст. супроводжується кардинальними змінами в його середовищі. Як підкреслював Р. Барнет, «світ, в якому ми живемо, давно перестав бути складним, він занадто складний. Занадто складний – це такий тип складності, при якому кордони розуміння світу стають проблемними. Це ступінь складності, при якому потрібні нові способи виживання і, по можливості, навіть процвітання у світі, де всі наші теорії постійно перевіряються і підлягають сумніву. Ця занадто складність і є світ, в якому ми живемо».

Для другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. характерною ознакою є численність контракультурних груп. Їх виникнення, розвиток, взаємодія та протистояння створюють барвистий контракультурний світ, особливий світ контракультурного середовища кінця

одного і початку іншого тисячоліття, інітеракція в якому набуває своєрідності.

Нині існує кілька визначень поняття «контракультура», але найбільш сутнісним і глибинним є філософський підхід, який пов'язує поняття особистості, суспільства та діяльності. Контракультура – сукупність світоглядних установок, поведінкових нормативів і форм духовно-практичного засвоєння світу, альтернатива загальноприйнятому, офіційному світорозумінню. Для контракультурних груп характерною є відмежованість від панівної культури та її представників. Існування, утвердження контракультури передбачає згуртованість та взаємодію її членів, тому інітеракція розвивається в середині груп та між ними.

З представниками панівної культури інітеракція має здебільшого конфліктний характер. Контракультурні групи заперечують, відкидають ті чи інші аспе-